

consignandi et tabulas altaris benedicendi. Præter A abbatiam Senonensem cœnobium sancti Trudonis rexisse creditur; id quodammodo probat ejus nomen insertum indici abbatum, ab auctore chronici monasterii ejusdem vulgato. Abbatie sancti Naboris studiosissimus, litteras dedit anno 787 ad reprimendam vexationem Volmari comitis et advocati Ecclesie Metensis in homines monasterii, tam in exactionibus quam in rapinis per subadvocatos et ministros suos: unde cœnobium illud ad tantam devenerat inopiam atque miseriam, ut vix possent reperiri fratres qui Deo et sancto Nabori servire vellent. Cui vexationi ut obviaretur, Angelramnus Walonem abbatem ac fratres induxit ad quasdam villas ex præbenda sua comiti tradendas; sique nullam deinceps a comite molestiam pateretur. Haud contentus monasterio copiam ac pacem curasse, plurimum auxit possessiones et privilegia, perficiendisque a sancto Sigibaldo cœptis ædificiis operam navavit. Et quidem cum morte interceptus est, sancti Naboris tumulum decorabat, quem a diacono Metensis Ecclesie absolutum fuisse docet Alcuinus epigrammate 64. Capitulo suo præposituram de Milleriaco concessit, impetravitque a Carolo Magno diploma datum Carisiaci anno 776, quo non tantum ecclesia cathedralis, verum et cæteræ diœcesis Metensis ecclesie atque monasteria a sæculari jurisdictione forent immunia, interdicta regis et imperialibus administris nihil contra personas et bona ecclesiastica molendi facultate.

Oh singulare studium et existimationem qua eum prosecutus est rex, ad archicapellani dignitatem promotus fuit, simulque ab Adriano Romano pontifice accepit curam apud regem apocrisiarii seu nuntii apostolici munus exercendi. Forsan hæc munia, quibus prohibitus est ne in sua diœcesi resideret, occasionem dederunt episcopis Gallie eum violationis canonum insinuandi. Quam accusationem ut dilueret, collectionem canonum conscripsit, quam Adriano pontifici tradidit 19 Septembris 785. Hoc in opere aggreditur probare non esse licitum temere episcopos accusare, nec eorum famam sauciare. Indicat qua cautione quæve prudentia rei episcopi judicari debeant, qua quidem charitate ac circumspectione eorum vitia contenda sint. Omnes pene hi canones, maxima ex parte eruti ex falsis decretalibus numero octogeni, spectant ad modum procedendi in causis ecclesiasticis, quorum Angelramnus ab aliquibus viris eruditis auctor habetur; censent alii de promptis fuisse ex collectione falsarum decretalium Isidori Mercatoris.

Cantus Gregorianus sive Romanus, quem in Me-

tensem Ecclesiam Chrodegangus introducere tentaverat, longe alienus erat a perfectione; verum sub Angelramni episcopatu ad inagis regularem perductus est modulationem a cantoribus Romanis, quos ab Adriano papa impetratus rex Carolus Magnus secum in Franciam abduxit anno 787, e quibus unum Metas, alterum Suessionem misit, qui modum cantandi docerent. Ad Angelramni preces Paulus Diaconus, cognomento Warnefridi, Longobardus genere, postea monachus Casinensis, ob eruditionem regi Carolo Magno dilectus, episcoporum Metensium historiam contexuit, et ea honorifica clausit apostrophe: « Hic jam, pater sanctissime Angelramne, narrationis serie vestram beatitudinem locus exspectat: sed ego mee tenuitatis non immemor, attentare minus idonee non audeo, quæ de vestræ vitæ cursu laudabili majori stylo promenda sunt. » Diaconus alter Ecclesie Metensis, nomine Donatus, ei Vitam sancti Trudonis, præposita operi epistola, dedicavit. Auctor æqualis qui episcoporum Metensium Vitæ epitomem carmine scripsit, ita de Angelramno loquitur: :

Jam nunc tricenarius pastorque octavus hrevili
Auxilio fulvus traxit ad pia pascua vitæ
Angelramnus oves: quo tempore maximus armis
Rex Carolus sensu, formaque animoque decorus,
Italiae accepit Christi de munere sceptrum,
Quos simul Excelsi, Stephano posceate beato,
Protégat atque regat felices dextra per ævum.

Mortuus est Angelramnus post 23 annos episcopatus, anno 791, dum Carolum regem in expeditione militari contra Hunnos tunc cœpta comitaretur, in loco a diversis scriptoribus varie vocato *Asnaglum-Chunisberg, Asnabrug - Cumeberg, Cummeberg*, unde corpus ejus in monasterium de Nova-Cella seu sancti Naboris advectum, illic sepultum est. De die obitus non consentiunt antiqua manuscripta: sed majori parti ac Martyrologio cathedralis, quod ipsius mortem designat ad vi Kalendas Novembris, stare satius est. Vacavit sedes viginti septem annos tresque menses ex collieæ sancti Symphoriani. Verumtamen Madaurensis episcopus, qui interpontificium post Angelramni obitum non admittit, hujus episcopatum ad annos usque quinquaginta, ejusque vitam ad annum usque 818 prorogat. Quam sane opinionem evertit Alcuinus, ipse jam ab anno 804 mortuus, epigrammate 164, quo testatur Angelramnum obiisse dum sancti Naboris tumulum exornaret. Colitur inter sanctos in monasterio sancti Naboris, ubi ejus sculpulum lapideum repertum est anno 1609, die 5 Augusti

COLLECTIO CANONUM

AB ANGELRAMNO METENSI EPISCOPO ADUNATA

ET ADRIANO SUMMO PONTIFICI OBLATA.

(Ex Mansi, Conciliorum ampl. Collect.)

Compendiosa traditio canonum Orientalium, sive Africanorum, quos beatus Adrianus papa in uno volumine cum superioribus conciliis ad dispositionem Occidentalium ecclesiarum Carolo Romæ posito dedit regi Francorum et Longobardorum ac patricio Romanorum. In primis de canonibus apostolorum sub numero 1 capitulorum.

I. Ecclesiastica regule sanctorum Patrum, apostolorum, prolata per Clementem Romanum pontificem, quæ ex Græcis exemplaribus in primo ordine ponuntur.

I. Episcopus a duobus vel tribus ordinetur.

II. Presbyter et reliqui clerici ab uno episcopo ordinentur.

III. Ne mei et aliud in sacrificio offeratur, nisi quod Dominus statuit.

IV. Novas spicas, uvas, oleum et incensum ad altare licet offerri ad benedicendum.

V. Reliqua omnia ad comum episcopi et presbyteri.

VI. Ut presbyter uxorem suam a gubernatione sua A
non abiciat, sed caste regat.

VII. Ordinati secularibus curis dediti deiciantur.

VIII. Ut Pascha ante æquinotium vernale non celebretur.

IX. Ut ministri altaris facta oblatione commu-
nicent.

X. Ut et laici ecclesiam ingressi communicent.

XI. Si quis cum excommunicato saltem in domo
oraverit, excommunicetur.

XII. Si quis cum damnato clerico veluti cum cle-
rico oraverit, damnetur.

XIII. Ut nullus præter commendatitias litteras sus-
cipiatur.

XIV. Ne episcopi alienam parochiam invadant.

XV. Ne clerici suam ecclesiam relinquunt præter B
episcopi licentiam.

XVI. Ut episcopus fugitivum alterius episcopi cle-
ricum retinens excommunicetur.

XVII. Ne bigamus, vel concubinam habens, ordi-
netur.

XVIII. Ne corruptarum mariti ordinentur.

XIX. Ut duabus sororibus, vel filia fratris cor-
rup.... ad clerum non admittatur *.

XX. Clericus fidejussor abiciatur.

XXI. Per vim eunuchizatus possit fieri episcopus.
Et qui eunuchizaverit, non ordinatur. Si clericus se
eunuchizaverit, deponatur.

XXII. Laicus semetipsum abscindens tribus annis
excommunicetur.

XXIII. Episcopus, vel presbyter, vel diaconus in C
fornicatione, perjurio, vel furto capti, deponantur,
non tamen excommunicentur.

XXIV. Similiter reliqui clerici judicentur.

XXV. Quod lectoribus tantum liceat matrimonium
contrahere. Quod episcopus, presbyter, diaconus,
peccantes fideles verberare non debeant.

XXVI. Ut damnati pristinum officium usurpantes
de Ecclesia penitus abscindantur.

XXVII. Episcopus, presbyter, diaconus per pecu-
niam ordinatus, cum ordinatore suo deponatur, et
excommunicetur ut Simon Magnus a Petro.

XXVIII. Ut episcopus [per] sæculares potestates
ecclesiam obtinens deponatur.

XXIX. Ut presbyter qui contempto episcopo suo
secorum conventus fecerit, deponatur. D

XXX. Quod clerici ab episcopo suo damnati, ab
aliis non debeant recipi.

XXXI. Episcopi, presbyteri, diaconi, peregrini per
[Leg. præter. Hard.] commendatitias litteras susci-
piantur hospitio, non ad communionem.

XXXII. Ut episcopi sine primatu suo, primas abs-
que suis suffraganeis, nil disponant, nec in propriis
[Leg. nisi in propriis. Hard.] parochiis.

XXXIII. Ut episcopus qui in aliena parochia cle-
ricos neciente eorum episcopo ordinauerit, deponatur
cum his quos ordinavit.

XXXIV. Ut episcopus curam populi suscipere no-

* Qui duas sorores duxit aut consobrinam, clericus esse non potest.

leus, excommunicetur. Item clerici, si populum non
erudierunt, ut legitimo episcopo obediant, si ad illos
venire noluerint; et bis in anno concilia episcopo-
rum celebrentur.

XXXV. Ut episcopus omnes ecclesiasticas res dis-
penset, nec inde aliquid suis parentibus non paupe-
ribus subministrari patiatur.

XXXVI. Ut presbyteri et diacones præter episco-
pum nihil agant: sin autem abinvicem separatæ res
ecclesiasticæ et res episcopi propriæ, quas ille dare
possit quibus voluerit, ne, eo moriente, propinqui ejus
proscribantur sub obtentu ecclesie.

XXXVII. Omnes res ecclesie in potestate sint epi-
scopi ad dispensationem pauperum. Episcopus, pres-
byter, diaconus aleator aut ebriosus, aut desinat,
aut damnetur; delinquentes clerici, sive laici eadem
facientes, excommunicentur.

XXXVIII. Episcopus, presbyter, diaconus, usu-
rarii, aut desinant, aut damnentur

XXXIX. Episcopus, presbyter, diaconus, cum hæ-
reticis tantum orantes, excommunicentur.

XL. Si vero eos ad clericale officium hortati fue-
rint, damnentur.

XLI. Episcopus, presbyter, baptisma hæreticorum
non in nomine Trinitatis baptizantium suscipias,
damnentur.

XLII. Episcopus, presbyter, qui recte baptizatum
rebaptizaverit, vel non recte baptizatum non bap-
tizaverit, deponatur.

XLIII. Si laicus uxorem suam pellens, alteram vel
ab alio dimissam duxerit, excommunicetur.

XLIV. Si quis episcopus vel presbyter non bap-
tizaverit in nomine sanctæ Trinitatis, abiciatur.

XLV. Si quis episcopus vel presbyter non per tri-
nam mersionem baptizaverit, deponatur.

*Regule Ancyranæ concilii numero xxv priores quidem
sunt Nicænis: sed ideo Nicænis ista postponuntur,
propter sancti et magni concilii auctoritatem Nicæni
congregati.*

I. Ut presbyteri qui immolaverunt inviti, et postea
paganis reluctati sunt, deposito quidem officio, ho-
norem propriæ sedis retineant.

II. Item de diaconibus fiat, si similiter peccaverint,
sic ut digne poenitentibus parcere possint.

III. Ut hi qui ad sacrificandum idolis violenter
attracti sunt, a communionem non separentur, qui in
arbitrio tamen episcoporum ordinari possunt.

IV. Ut hi qui paganorum ritus inviti fecerunt, tan-
diu se poeniteant, quandiu se paganizaverunt.

V. Ut hi qui non tormentis summis sacrificare co-
acti sunt, inter audientes usque ad magnum diem
Cœnæ Domini suscipiantur, deinde sex annis poe-
nitent.

VI. Ut hi qui in locis idolorum proprios cibos man-
ducaverunt, biennio poeniteant.

VII. Ut qui frequenter coacti sunt sacrificare, se-
ptennio poeniteant.

VIII. Ut qui et alios sacrificare compulerunt, de a

talem copulam non iteraturam si vita concedatur.

IX. Ut diaconi incontinentes deponantur.

X. Ut sponsæ a raptoribus, licet etiam corruptæ, sponsis suis restituantur.

XI. Quod ordinandis non noceat quod ante baptismum sacrificaverunt.

XII. Ut correpti [chorepiscopi] presbyterum vel diaconum non ordinent, nec presbyter aliquid agat in parochia sine præcepto episcopi.

XIII. Ut clerici esum carniū abominantes deponantur.

XIV. Et ecclesiæ restituatur quidquid presbyteri de rebus ecclesiasticis absque episcopo vendiderunt.

XV. Ut masculorum et pecorum concubitores, nondum vicennes, post xv annos in pœnitentia exactos, orationum communionem recipiant. Deinde post quinquennium communionem altaris percipiant. Quibus etiam prolixius tempus ad agendam pœnitentiam imponendum est, si tale scelus frequentaverint. Qui autem jam vicennarii et uxorati ita peccaverint, xxvi annis pœnitentia exactis tandem in oratione communicent, deinde post quinquennium oblationis sacramenta percipiant. Qui vero quinquagenarii et uxorati ita peccaverunt, tandem ad exitum vitæ communionem recipiant.

XVI. Ut masculorum vel pecorum concubitores, inter dæmoniacos tantum orent.

XVII. Si episcopi ordinati, nec recepti, aliis episcopis vim seditionis inferant, abjiciantur.

XVIII. Ut virginalis propositi prævaricatores inter bigamos computeatur, et ne virgines habitent cum aliquibus quasi sorores.

XIX. Si cujus uxor adultera fuerit, vel si vir adulterium commiserit, septennio pœniteat.

XX. Ut femine quæ partus suos ex fornicatione necant, decennio pœniteant.

XXI. Ut spontanei homicidæ post jugem pœnitentiam in exitu vitæ communionem recipiant.

XXII. Ut non spontaneum homicidium septennio vel quinquennio emendetur.

XXIII. Qui divinationes expetant more gentiliū, quinque annis pœniteant.

XXIV. Quidam sponsæ suæ sororem ingravida vit. Deinde sponsa, ab eo in uxorem ducta, soror ejus corrupta, laqueo se suspendit. Hi qui fuerunt consocii, decennio pœniteant.

Et subscripserunt xviii episcopi: Vitalis Antiochenus, Marcellus Ancyranus, Agricolaus Cæsariensis, et reliqui xv episcopi.

Regulæ in Neocæsariensi synodo prolatae Anciranis quidem vel Cæsariensibus temporibus posteriores, sed Nicænis anteriores.

I. Presbyter si uxorem duxerit, deponatur; si vero in fornicatione vel adulterio peccaverit, ad acriorem pœnitentiam compellatur.

II. Ut mulier duobus fratribus nupta, usque ad mortem abjiciatur.

III. Verum in exitu suscipiatur, si promiserit se

IV. Quod multinubi pœnitere debeant.

V. Ut gratiæ divinæ non imputetur, si desiderata libido non perficitur.

VI. Ut catechumenus expellatur, si post admonitionem peccans jussa prævaricatur.

VII. Ut gravida catechumena baptizetur.

VIII. Ne presbyteri nuptiis bigami intersint, quia bigamia eget pœnitentia.

IX. Ut laicus cujus uxor adulterata est, non ordinetur. Et clericus cum adultera uxore vivens deiciatur.

X. Presbyter confessus se ante ordinem crimen perpetrasse, oblata non consecret, in reliquis manens officiis. Non confessus autem, si convinci non poterit, suo iudicio relinquatur.

XI. Diaconus simili modo lapsus deponatur.

XII. Presbyter ante xxx annos non ordinetur.

XIII. Ut in ægritudine baptizatus presbyter non fiat, nisi necessitate.

XIV. Ne presbyteri ruris in civitate coram episcopo vel presbyteris urbis offerant, nisi forte illis absentibus advocentur.

XV. Ut in civitate vii sint diaconi, sicut Actuum apostolorum liber præcipit.

Et subscripserunt, Vitalis Salaminus, Amphion, et reliqui, qui in Cæsarea [Leg., Neocæsarea] convenerunt xix episcopi.

C Vignii canones Gangrensis concilii, post Nicænum concilium expositi.

I. Si quis conjugium pro crimine detestatur, anathema sit.

II. Si quis religiose carnes edentem execratur, anathema sit.

III. Si quis servum pro religione dominum suum contemnere docet, anathema sit.

IV. Si quis spernit presbyterum eo quod legitime conjugatus fuerit, anathema sit.

V. Si quis domum Dei contemptibilem docet, anathema sit.

VI. Si quis ecclesiastica ministeria extra ecclesiam temere usurpaverit, anathema sit.

VII. Ut nullus oblationes ecclesiæ extra ecclesiam, præter conscientiam episcopi vel vicarii ejus suscipiat.

VIII. Ut nullus accipiat vel distribuatur oblationes pauperibus, præter episcopum vel ejus vicarium.

IX. Ut nullus pro virginitate exsecratur nuptias.

X. Ut nullus virginitatem custodiens adversus conjugatos superbiat.

XI. Ut nullus exercetur agapas. id est convivium pauperibus exhibita.

XII. Ut nullus virorum in signum continentiae pallio utatur, despiciens eos qui solitis vestibus utuntur.

XIII. Ut nulla femina virilem habitum sumat quasi pro continentia.

XIV. Ut nulla femina virum relinquit pro execratione nuptiarum. A

XV. Ut nullus filios suos negligat per occasionem continentiae.

XVI. Ne filii parentes occasione Christianitatis despiciant.

XVII. Ne mulieres quasi pro divino cultu attondeantur.

XVIII. Ne quis in die Dominica quasi pro continentia jejuset.

XIX. Ut nullus ecclesiastica jejunia absque necessitate dissolvat.

XX. Ut nullus collectas exsecretur quæ sunt in commemoratione martyrum.

Et subscripserunt, Ælianus, Eusebius, Basilus, Osius, Gregorius, et reliqui episcopi numero x.

Viginti quinque regulæ apud Antiochiam in encæniis expositæ.

I. Quicumque cum Judæis contra statuta Nicæni concilii Pascha celebraverit excommunicetur. Et damnatus clericus omni quoque honore extrinsecus, quem sancta regula vel sacerdotium promeruit, privetur.

II. Ut quicumque se a sancta communione pro quadam intemperantia suspendit, vel qui excommunicato communicaverit, excommunicetur.

III. Ut clericus qui ad propriam parochiam redire contempserit, degradetur.

V. Ut episcopus, presbyter, diaconus damnatus, si pristinum officium usurpaverit, nunquam restituitur, et omnes ei post damnationem scienter communicantes, excommunicentur.

V. Si clericus proprium episcopum contemnens seorsim colligit, irrevocabiliter damnetur. Idem si ecclesiam turbare non desinit, per cæteras potestates opprimatur.

VI. Ut excommunicatus a suo episcopo non recipiatur.

VII. Ut peregrini sine commendatitiis litteris non suscipiantur ab alio.

VIII. Presbyteri agrorum non possunt dare canonicas epistolas, sed chorepiscopi.

IX. Ut metropolitanus, licet comprovincialibus episcopis prælatus, nil tamen præter illos, nisi in propria parochia, dispenset.

X. Quod chorepiscopi ordines inferiores usque ad subdiaconatum dare non possunt. Et clericus, qui præter litteras comprovincialium episcoporum, pro querimonia adierit imperatorem, honore et communione privetur.

XI. Ut clerici damnati, si imperatorem adierint, nunquam restituantur.

XII. Ut irritum sit quicquid episcopus non rogatus in aliena parochia ordinaverit.

XIII. Si in damnatione episcopi provinciales episcopi dissenserint a metropolitano, vicinis episcopis advocatis, causa terminetur.

XIV. Si omnes provinciales episcopi in damna-

tionem unius consenserint, hanc apud alios judicare non oportebit.

XV. *Desideratur:*

XVI. Ut episcopus vacantis ecclesie invasor abiciatur.

XVII. Si quis susceptum episcopatum adire et gubernare contempserit, excommunicetur.

XVIII. Si quis susceptum episcopatum non suo aed aliorum vitio devitaverit, honorem suum retinere debet.

XIX. Ut metropolitanus non nisi cum pluribus episcopis ordinet episcopos.

XX. Ut in provincia episcoporum concilia bis in anno fiant.

XXI. Ut episcopus de sua parochia in alienam nullo modo transmigret.

XXII. Quod irrita sit ordinatio quam episcopus in aliena parochia in alienis clericis usurpaverit.

XXIII. Ut irritum sit, si episcopus sibi successorem elegerit.

XXIV. Ut res ecclesie judicio episcopi dispensentur, separatæ quidem ab ejus propriis rebus, quas ille dare possit quibus voluerit, ne, eo moriente, invadantur res ejus propriæ cum rebus ecclesie.

XXV. Quod episcopus ecclesiasticas res sibi et aliis dispensare possit, non tamen ad superfluitatem, sed ad indigentiam necessitatem.

Et subscripserunt xxx: Eusebius Palæstinensis, Theodotus Mesopotamiensis, Theodorus Isauriensis, et reliqui.

Sancta synodus quæ apud Laodiceam Pacatiæ [Pactianæ] Phrygiæ convenit, regulas LIX exposuit subter annexas.

I. Si qui secundo legitime nupserunt, post [Leg postque] qui parvo tempore transacto orationibus vacaverint, ad communionem recipiantur.

II. Ut perfecte penitentibus communicatio concedatur.

III. Ut noviter baptizati non fiant clerici.

IV. Ne ordinationes fiant sub conspectu auditium, id est catechumenorum.

V. Ne clerici aliquo modo sint usurarii.

VI. Ne permanentes in hæresi permittantur intrare domum Dei.

VII. Ut Novatiani et Tessarescædecatis, et Sotiani [Forte Photiniani] ad Ecclesiam redeuntes post abjurationem hæresis per unctionem chrismales reconcilientur.

VIII. Ut ex hæresi Cataphrygarum coaversi baptizentur.

IX. Ut catholici ad hæreticorum cœmeteria euntes excommunicentur.

X. Ne catholici cum hæreticis indifferenter conjugium inean.

XI. Ut illæ quæ dicuntur presbyteræ, præsidentes in ecclesiis non ordinentur,

XII. Ut episcopi cum judicio metropolitani et aliorum episcoporum provehantur.

XIII. Ne judicio multitudinis ordinationes fiant.

XIV. Ne eulogiæ, id est oblatæ, ad alias parochias A destinentur.

XV. Ut nullus præter regulares cantores in pulpito cantet.

XVI. Ut in sabbato evangelia cum aliis Scripturis legantur.

XVII. Ne in ecclesia psalmi continuentur, sed per singulos psalmos lectiones recenseantur.

XVIII. Ut idipsum officium precum, et nona et vespera celebrentur.

XIX. Ut post prædicationem episcoporum, fiat oratio super catechumenos: quibus egressis, oratio fiat super penitentes tunc ad manum sacerdotis accedentes. His discedentibus, consummantur tres orationes fidelium. Prima quidem sub silentio, secunda vero et tertia per solitas exclamationes. Et pace data celebretur oblatio. Solis autem sacris ministris juxta altare liceat communicare.

XX. Ne diaconi coram presbytero sedeant, nisi eo jubente. Similiter diaconi ab inferioribus honorentur.

XXI. Ut subdiaconi remoti sint a diaconio, id est secretario, nec Dominica vasa contingant.

XXII. Ne subdiaconus orario utatur, nec ostia relinquat.

XXIII. Ne lectores vel cantores cum orariis legant vel psallant.

XXIV. Ne clerici, vel continentis, vel monachi comedant in tabernis.

XXV. Ne subdiaconi panem dent vel calicem be- C medicant.

XXVI. Quod nusquam exercizare possint hi qui ab episcopo ad hoc non sunt ordinati.

XXVII. Ne clerici ad agapen vocati partes ecclesiarum accipiant.

XXVIII. Quod non liceat in ecclesiis agapen fieri, vel manducari, vel accubitus sterni.

XXIX. Ut nullus in sabbato judaizando otietur.

XXX. Ut viri cum mulieribus non laventur.

XXXI. Ne catholici filios suos vel filias hæreticis dent in conjugium, sed magis accipiant, si tamen illi se catholicos fieri promittant.

XXXII. Ne quis eulogias ab hæreticis suscipiat, quæ non benedictiones sunt sed maledictiones.

XXXIII. Ne quis cum hæreticis vel schismaticis oret.

XXXIV. Quod anathema sint quicumque, ad hæreticorum martyres accesserint.

XXXV. Ut anathema sit, quicumque relicta ecclesia, angelos colere, vel congregationes facere præsumperit. Ut clerici incantationibus vel phylacteriis utentes excommunicentur.

XXXVI. Ne quis a Judæis vel ab hæreticis dona festivitatis eorum suscipiat.

XXXVII. Ne quis azyma suscipiat a Judæis.

XXXVIII. Ne quis cum gentilibus festa celebret.

XXXIX. Ne episcopi vocati ad synodum venire contemnant.

XL. Ne quis clericus sine canonicis litteris, id est formatis proficiscatur.

XLI. Ne subdiaconi vel paululum januas ecclesie deserant.

XLII. Ne clerici sine jussione episcopi proficiscantur.

XLIII. Ne feminae ingrediantur ad altare.

XLIV. Ut nullus post duas quadragesimæ hebdomadas baptizetur.

XLV. Ut baptizandi symbolum discant, quod in quinta feria majoris septimanæ episcopo vel presbytero reddant.

XLVI. Ut in agritudine baptizati fidem postea ad B discant.

XLVII. Ut baptizati chrismate confirmentur.

XLVIII. Ut panis benedictionis in quadragesima non offeratur, nisi in sabbato vel Dominica.

XLIX. Ut nullus in Cœna Domini jejunium quadragesimale solvat.

L. Ne natalia martyrum in quadragesima celebrentur, sed eorum commemoratio in sabbatis vel Dominicis fiat.

LI. Ne nuptiæ vel hominum natalitia celebrentur in quadragesima.

LII. Ne Christiani nuptiis plaudant vel saltent, sed venerabiliter cœnent.

LIII. Ne clerici ludicris spectaculis intersint in cœnis vel nuptiis, sed ante discedant quam thymelici veniant.

LIV. Ut nullus ex . . . vel comissionibus [col- latis vel commissaliis, hoc est ex symbolis] convivia celebret.

LV. Ne presbyteri ante episcopum intrent sacramentum et sedeant, sed cum ipso.

LVI. Ut in villis vel in agris non episcopi, sed visitatores constituentur.

LVII. Ut in domibus oblatio non celebretur ab episcopo vel presbytero.

LVIII. Ne plebei psalmi in ecclesia cantentur; nec alii libri, nisi Novi et Veteris Testamenti tantum in ecclesia legantur. Et subscripserunt XXI Patres.

D *Præfatio canonum Sardensium [Ms., Serdicensium] sive Africanorum*

Sunt etiam viginti regulæ quæ per Osium Cordubensem episcopum currunt, quæ titulatur tanquam a XL episcoporum apud Serdicam, quæ tamen non apud Græcos, sed magis apud Latinos inveniuntur. Sciendum est autem hunc Osium inter cccxviii Patres Nicæni concilii honorabilem fuisse, atque ab apostolica sede cum Victore et Vincentio presbyteris destinatum, qui et Hispanus usque ad tempus Constantii principis in corpore legitur permansisse. Hic tamen in extremis suis satis pueriliter desipuit, ut Severus Subpicius in Chronicis suis testatur, asse-

* Lege LX, ut infra post hos canones Sardic. HARD.

rens quod Constantius imperator numerosissimum Ariminense concilium, ab eo contra catholicam fidem congregatum, Arianæ hæresi subscribere compulset. Unde etiam placuit ut, missa apostolica legatione, a prædicto Osio perquireretur an Nicæna synodus, cui ille interfuit, Filium Patri *συννοήσιον*, id est consubstantialem, quod catholicorum est, an *συνόμιον*, id est, consimilem tantum, quod Ariani dicunt, decrevissent confitendum. Sed ille, aut pro longa ætate desipiens, aut assentatione principis verum dissimulans, respondiisse perhibetur, utramque partem recte confiteri, sive *συννοήσιον*, sive *συνόμιον*. Quod responsum tam a catholicis quam ab Arianis uno ore irrisum est atque refutatum. Denique post hoc responsum, in civitate sua Corduba, in qua episcopus fuit, nomen inter catholicos episcopos minime recitatum est.

Sunt etiam ecclesiastica regule, quæ in Africanis regionibus frequentissime synodali concilio conscriptæ sunt. Sed in his omnibus illa æqui debemus quæcumque a Nicæno concilio et a sancta atque apostolica Ecclesia Romana non discrepare videmus.

Hanc præfationem latius explicatam e ms. cod. Vaticano num. 1337 exhibent Ballerini in dissert. prælim. ad tom. III Operum sancti Leonis Magni, pag. CLXXXVII^a, ex quibus hic datur. (Mansi.)

Præterea sunt aliæ xi regule quæ per Osium episcopum Cordubensem currunt, quæ titulantur tanquam xx episcoporum apud Sardiniam, quæ tamen non apud Græcos, sed apud Latinos magis inveniuntur. Sed quoniam Osii præfati mentio facta est, necessarie omnibus catholicis intimandum est hunc eundem apud Nicænam Bithyniæ inter sanctissimos cccxviii patres fuisse honorabilem, atque ab apostolica sede cum Vincentio et Victore presbyteris destinatum, quique in Hispaniis usque ad tempus Constantii principis in corpore mansit. Nam memoratus Constantius (sicut vir eruditissimus Sulpicius Severus in Chronicis suis refert, quique diligenti cura complectens nostræ memoriæ dereliquit) apud Ariminum Italiæ numerosam utriusque orbis synodum episcopalem collegit, et adversus fidem catholicam, vel cccxviii Patrum diffinitionem Arii cupiens venena revolvere, Ecclesiam Dei tyrannica usurpatione turbavit. Denique coacti vel metu principis, vel Tauri præsentia, cui executio taliter fuerat delegata, ut si major pars concilii in Arianorum perfidiam consentiret, ipse consulatus insignia mereretur, pene omnes qui ibidem fuerunt episcopi subscripserunt. Sed postea iterum, divino inspirante præsidio, quam plurimi agentes penitentiam, datis quoque libellis ad sanctam Ecclesiam catholicam, de qua plus necessitate quam voluntate discesserant, redierunt. Unde et in æternum ab omnibus catholicis Ariminensi concilio recte dicitur

^a Patrologiæ tomo LVI, col. 11. Edit.

^b At Sulpicius Hist. Eccl. non omnia hæc tradit,

^c Huc usque dederunt Ballerini, ex Vaticano cod. indicantes reliqua etiam quæ sequuntur in eodem codice continuari, omisisse tamen se ab iis annotan-

anathema: quod si quis dicere neglexerit, catholicus non est. Hunc ergo Osium, sicut prædictus Sulpicius ^b refert, in longa synodi disceptatione, quoniam, ut supra memoratum est, adhuc Constantii temporibus erat in corpore, placuit missa episcopali legatione debere perquiri, utrum in sancta et venerabili Nicæna congregatione, in qua præsens fuerat, *omousion*, sicut nos catholici recte confitemur, id est unius cum Patre substantiæ Filium, an certe, sicut Ariani contendunt, *omoëusion*, quod est similis cum Patre substantiæ Filium, quod *omousion* cccxviii patres nostri confiteri decrevissent. Qui, sive per longam ætatem desipiens, sive certe per assentationem principis huiusmodi responsum *dedisse* perhibetur, utramque partem recte intendere, sive *omousion*, sive *omoëusion*. Cujus sententia quoniam stulte prolata est, ab omnibus catholicis, etiam ab Arianis. uno ore irrisa atque refutata est. Denique in civitate Corduba, in qua episcopatum tenuit, post hanc consultationem, sive responsum, nomen ejus inter catholicos episcopos antecessores, vel decessores ejus, minime recitatur.

Sunt hæc regule, quæ per supradictum Osium et xx episcopos currunt, salva et incolumi fide catholica, quæ apud eandem Nicænam Bithyniæ a cccxviii Patribus exposita est, et post iterum in urbe Roma c Silvester papa a Petro trigesimus quartus, congregatis cum consilio Constantini Augusti in urbe Roma 277 Patribus, post Nicænam synodum damnavit item Arium et cæteros hæreticos, et constitutiones plebasque Ecclesiæ necessarias ordinare studuit. Sircius, a Petro quadragesimus scripsit decretalia capitula 15 propter quasdam necessitates, Omerio Tarraconensi episcopo consulente. Innocentius, a Petro quadragesimus secundus, scripsit quasdam epistolas ad episcopos diversarum provinciarum, in quibus continentur capitula decretalia 56. Zosimus, a Petro quadragesimus tertius, scripsit epistolam decretalem ad Hesicium Salonitanum episcopum sub tribus capitulis prænotatam. Celestinus, a Petro quadragesimus quintus, scripsit epistolam ad Venerium et cæteros Galliarum episcopos, in qua tenentur capitula 12. Leo, a Petro quadragesimus septimus, scripsit quasdam epistolas ad diversarum provinciarum episcopos, in quibus continentur capitula 29. Hilarius, a Petro quadragesimus octavus, præsentibus episcopis et presbyteris 45, statuit capitula synodica 6. Felix, a Petro quinquagesimus, præsentibus episcopis, et presbyteris 81, capitula canonum constituit 27 pro rebaptizatis in Africa episcopis, presbyteris, et diaconibus. Gelasius, a Petro 15, capitula 27 de institutis ecclesiasticis. Anastasius, a Petro 52, capitula decretalia 8 ad Anastasium Augustum pro diversis Ecclesiæ causis. Symmachus, a Petro 53, una cum episcopis, presbyteris et diaconibus statuit capitula

dis, eo quod pars eorum vulgasset Salmon in tractatu de l'etude des conciles, pag. mihi 177, pars vero jam dedisset Dacherius in Spicileg. tom. I, pag. 507, edit. in fol. Ex utroque ergo hic dantur.

synodica quinque. Item ejusdem in decretali secundo **A** capita synodica 7 Ecclesie necessaria; quæ cum episcopis, presbyteris et diaconibus 181 firmata sunt. Gregorius doctor, a Petro 66, scripsit capita synodica sex cum episcopis 24, temporibus Mauriti Augusti. Item ejusdem capitula undecim valde necessaria ad Augustinum in Britannia, ipso requirente, scripta. Martinus, a Petro 77, constituit synodum in urbe Roma cum Patribus 105 contra Cyrum et socios ejus hæreticos, damnans eos qui naturam et unam operationem in Filio Dei asserabant, quam transcribens misit per orthodoxos viros in Orientem et Occidentem. Gregorius secundus, a Petro nonagesimus primus, scripsit capita septemdecim omni Ecclesie servanda, cum Patribus triginta tribus, eaque sub anathematis vinculo alligavit.

ANNOTATIO DE SYNODIS.

* Annotatio libelli de synodis xiv quæ antea vel infra seu post sex synodos leguntur esse conscriptæ.

Prima annotatio Ancyranæ, quæ ante Nycænam fertur fuisse, sed propter auctoritatem majorem postponitur, in qua Patres xviii statuerunt canones xxiv, quorum auctor maxime Vitalis Antiochenus episcopus exstitit.

Secunda, Neocæsariensis, quæ post Ancyranam et ante Nycænam legitur fuisse, in qua Patres xiii statuerunt canones xiv, quorum auctor maxime Vitalis Salaminus exstitit.

Tertia, Gangrænsis, quæ post Nycænam legitur fuisse, in qua Patres xvi statuerunt canones xx propter quasdam necessitates ecclesiasticas, maxime contra Eustadium, qui dicebat quod nullus in conjugali gradu positus, nec ullus fidelis qui non omnibus renuntiaret quæ possideret, spem apud Deum haberet, et multa alia venenosa quæ enumerare longum est.

Quarta, Sardicensis, in qua Patres lx statuerunt canones xxi, quorum auctor maxime Osius Cordubensis episcopus, et sanctæ Romanæ Ecclesie legatarius exstiterunt.

Quinta, Antiochenæ synodi, in qua Patres xxx statuerunt canones xxv, quorum auctor maxime Eusebius Palæstinensis episcopus exstitit.

Sexta, Laodicænsis, in qua Patres xxiii statuerunt canones lviii, quorum auctor maxime Theodosius episcopus exstitit.

Septima, Carthaginensis, in qua Patres ccxvii statuerunt xxxiii, quorum auctor maxime Aurelius Carthaginensis episcopus exstitit, etiam sanctus Augustinus Hippouensis episcopus in eadem synodo legitur fuisse temporibus Honorii Augusti.

Octava, Africanæ sub Theodosio minore Augusto, in qua Patres ccxiv recitaverunt et firmaverunt canones cv qui per diversa concilia Africanæ provincie temporibus Aurelii Carthaginensis episcopi leguntur esse conscripti.

Nona, Arelatensis, in qua Patres dc statuerunt canones, quorum auctores maxime Silvester urbis Romæ episcopus et sanctus Marinus Arelatensis episcopus exstiterunt, temporibus Constantini Augusti, sicut quidam asserunt.

Decima, Arelatensis, in qua Patres xix statuerunt canones, quorum auctor maxime Cæsarius Arelatensis episcopus exstitit.

Undecima, item Arelatensis, in qua Patres xviii statuerunt canones.

Duodecima, item Arelatensis, in qua Patres xi statuerunt canones, quorum auctor maxime sanctus Cæsarius Arelatensis episcopus exstitit.

* Sequentia ex Spicilegio dantur.

Tertiadecima, item Arelatensis, in qua Patres xix statuerunt canones, quorum auctor maxime Sappardus Arelatensis episcopus exstitit.

Quartadecima, Arausicensis, in qua Patres xvi statuerunt canones quorum auctor maxime Hilarius episcopus exstitit.

Quintadecima, Epannensis, in qua Patres xxvii statuerunt canones xl, quorum auctor maxime Cæsarius episcopus exstitit.

Sextadecima, Agathensis, in qua Patres xxxiv statuerunt canones, quorum auctor maxime Cæsarius episcopus exstitit.

Septimadecima, Aurelianensis, in qua Patres lxxii statuerunt canones, quorum auctor maxime Aurelianus Arelatensis episcopus exstitit, temporibus Clodovei regis.

Octavadecima, item Aurelianensis, in qua Patres xxxi statuerunt canones, quorum auctor maxime Melanius Rodonensis episcopus exstitit.

B Nonadecima, item Aurelianensis, in qua Patres xxv statuerunt canones quorum auctor maxime sanctus Altinus Andegavensis episcopus exstitit.

Vigesima, Arvernensis, in qua Patres xv statuerunt canones, quorum auctor maxime Honoratus Brevitensis episcopus exstitit.

Vigesima prima, Maticensis, in qua Patres xxi statuerunt canones, quorum auctor maxime Priscus Lugdunensis episcopus exstitit.

Vigesima secunda, item Maticensis, in qua patres lxiv statuerunt canones, quorum auctor maxime item Priscus Lugdunensis episcopus exstitit.

Vigesima tertia, Lugdunensis, in qua Patres xiv statuerunt canones, quorum auctor maxime Philippus Viennensis episcopus exstitit.

Vigesima quarta, item Lugdunensis, in qua Patres xx statuerunt canones, quorum auctor maxime item Priscus Lugdunensis episcopus exstitit.

C *Placet his addere aliam persimilem annotationem, quam excepi ex ms. cod. Vaticano 1342, seculi, ut ego tunc judicavi, noni. Sic autem incipit absque titulo.*

Ancyritana xviii Patrum, cujus auctor fuit Vitalis Antiochenus episcopus Neocæsariensis, xiv canones a Patribus xvii statuti sunt. Gangrænsis contra Eustachium, qui dicebat neminem posse salvari, si non renuntiaret omnibus. Sardicensis, ubi fuit Osius Cordubensis episcopus lx Patrum. Antiochena, cujus auctor fuit Eusebius Palæstinus episcopus, xxx Patrum. Laodicænsis xvii Patrum, cujus auctor fuit Theodosius episcopus. Carthaginensis ccxviii Patrum, ubi fuit sanctus Augustinus. Africana ccxxxiv Patrum n. cv statuta Aurelii episcopi firmata sunt sub Theodosio minore Augusto. Aurelianensis I, cui præcedit, Deo mediante, Silvester papa temporibus Constantini.

Alia Arelatensis cujus auctor fuit Cæsarius.

D Arelatensis episcopus xviii Patrum. Alia Arelatensis xix Patrum. Alia etiam Arelatensis xviii Patrum, ubi Cæsarius predictus fuit. Arausicana xvii Patrum, cujus auctor fuit Hilarius. Alia Arelatensis xvii Patrum, cujus auctor fuit Sarpidus Arelatensis episcopus. Euphanensis xvii patrum lx canonum, ubi præsens Cæsarius fuit. Aurelianensis lxxii Patrum, cujus auctor fuit Aurelianus Arelatensis episcopus. Alia Arelatensis xxii Patrum, cujus auctor fuit Melanius episcopus Redonensis. Alia Aurelianensis, cujus auctor sanctus Altinus, Andegavensium episcopus fuit. Arvernensis xv Patrum, cujus auctor Honoratus Treverensis episcopus fuit. Maticensis lxxviii Patrum, cujus auctor Priscus episcopus Lugdunensis. Lugdunensis xxviii Patrum, cujus fuit auctor Philippus Viennensis. Alia Lugdunensis xx Patrum, cujus auctor idem Priscus

Canones Sardicensis concilii, num. 21.

I. Ut episcopus laica communione privetur, si de sua civitate in aliam transmigraverit.

II. Ut episcopus nec laicam communionem in fine recipiat, si sedem mutaverit per ambitionem.

III. Ut inter discordes episcopos comprovinciales episcopi audiant. Quod si damnatus appellaverit Romanum pontificem, id observandum est quod ipse censuerit.

IV. Ut nullus appellantis episcopi sedem usurpare praesumat.

V. Ut in provincia ubi unus tantum episcopus remanserit, nec comprovincialem sibi episcopum ordinare voluerit, episcopi alterius provinciae a presbyteris vocati ordinent episcopum, etiamsi ille solus qui remansit post admonitionem eis cooperari non voluerit.

VI. Ne episcopus ordinetur in vicis, vel in modicis civitatibus.

VII. Quod provincialis synodus per vicarios Romani pontificis retractari possit, si ipse ita decreverit.

VIII. Ut episcopi ad comitatum non vadant, nisi ab imperatore vocati, aut necessitatibus oppressorum subventuri.

IX. Ut episcopi diaconos suos ad comitatum dirigant.

X. Ut papa diaconos Romani ad comitatum venientes, sollicite discutiat, si justam causam veniendi habeant.

XI. Ut episcopi episcopos ad comitatum trans-euntes sollicite discutiant, ne pro ambitione vadant.

XII. Ut episcopi ab aliis instruantur, si nondum synodica statuta noverunt.

XIII. Ut ex laicis non fiant episcopi, a presbyteri, vel diaconi, utpote per inferiores.

XIV. Ne episcopi ultra tres septimanas in aliena civitate morentur, quoniam laici tanto tempore conventum ecclesiae negligentes sunt excommunicandi.

XV. Ne episcopus a sua ecclesia plus quam duas hebdomadas absit.

XVI. Ut clericus a suo episcopo excommunicatus non recipiatur ab alio.

XVII. Ut clericum sive iuste, sive injuste, ab episcopo suo excommunicatum finitimi episcopi audiant; si ante excommunicationem, nullo modo excommunicent tam diu morari.

XVIII. Ut nullus episcopus alienum clericum in parochia sua ordinet.

XIX. Ut ordinatio alieni clerici sine consensu proprii episcopi irrita sit.

XX. Ut presbyteri extra suam parochiam non plus quam in septimanas demorentur.

a Supplendum e Græci canonis sensu nisi per gradus presbyteri, etc.

b Locus obscurus. Vide can. 17 in ipso Sardicensi concilio.

A XXI. Ut episcopi a sede sua expulsi non prohibeantur in aliena civitate.

Omnis synodus dixit: Universa quae constituta sunt catholica Ecclesia in toto orbe custodiat.

Et subscripserunt episcopi diversarum provinciarum numero LX.

Osius a Spania, Cordubensis.

Vincentius de Capua, legatus sanctae Romanae Ecclesiae.

Januarius de Beneventano, legatus sanctae Romanae Ecclesiae.

Calipodius Neapolitanus, legatus sanctae Romanae Ecclesiae.

Athanasius de Alexandria.

Marcellus a Macedonia, de Ancyra.

Protagenes ex Achaia, de Sardica.

Gaudentius ex Dacia, de Naiso.

Similiter et reliqui multi.

Canones Carthaginensis concilii.

Post consulatum Honorii et Theodosii Augustorum, viii Kalendas Junias, Carthagine, in secretario basilicae Fausti, cum Aurelius papa una cum legatis Romanae Ecclesiae Faustino episcopo ecclesiae Pontinae provinciae Italiae Piceni, et Philippo et Aetlo presbyteris, nec non cum Augustinus Hippo-nensis episcopus, et reliqui cccvii episcopi concidissent, primum recitato communitorio quod Zosimus papa ad praedictos legatos direxit, deinde etiam xx capitulis Nicæni concilii recitatis, ut superius descripta inveniuntur, communi decreto statuerunt capita xxxvii quae subsequuntur.

I. Ut statuta Nicæni concilii omnimodis conserventur.

II. Ut sancta Trinitas populo Dei praedicetur.

III. Ut altaris ministri se omnino contineant iuxta apostolorum doctrinam.

IV. Ut a propriis uxoribus se abstineant ministri altaris.

V. Ut a clericis penitus avaritia vitetur, nec fenus de qualibet re accipiatur.

VI. Ne chrismatis confectio, vel puellarum consecratio, vel publica poenitentium reconciliatio ullo modo fiat a praesbytero.

VII. Quod in periculo positi a presbytero possint reconciliari, si tamen praeeperit episcopus.

D VIII. Quod criminosi nequeant accusare episcopos, neque majores natu.

IX. Ut episcopus, vel presbyter excommunicetur, si alterius episcopi excommunicatum in communionem recepit.

X. Ut presbyter, si contra episcopum suum inflatus schisma fecerit, anathema sit.

XI. Ut episcopus absque synodi tempore in crimine detentus.

XII. Ut episcopus non a paucioribus quam tribus ordinetur.

c Non exstant in hac epitome, hinc videtur mutila.

d Adde ex codice Canon. eccles. Africae, a duodecim episcopis audiatur. Haro.

XIII. Si quis contra professionem suam, vel subscriptionem venerit, ipse se a honore episcopus audiatur.

XIV. Ut apud Tripolim presbyter a quinque audiatur episcopis, et diaconus a tribus propter inopiam provinciae.

XV. Ut clerici apud ecclesiam incriminati ecclesiasticum iudicium non abnuant. Et ut iudicibus ecclesiasticis nil obsit, si eorum sententia solvatur, cum ab illis ad alios ecclesiasticos iudices majoris auctoritatis provocatum fuerit, si tamen convinci non poterint, quod aliqua cupiditate depravati ita iudicassent. Item ut a iudicibus consensu partium electis non provocetur. Item ne filii sacerdotum exhibeant saecularia spectacula vel exspectent^b, ut ubi blasphemiae sunt, non accedant.

XVI. Ne clerici sint conductores vel procuratores, nec ullo turpi negotio victum quaerant. Item ut lectores aut cogantur ducere uxores, aut profiteantur continentiam. Item ut clericis commodans pecuniam tantum recipiat quantum dedit. Item ut ante vigesimum quintum annum nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur.

XVII. Ut unaquaque provincia propter longinquitatem primatum [primatem] habeat proprium.

XVIII. Ut clericis ab ordinatoribus suis canones inculcentur.

XIX. Ut mortuis nec eucharistia nec baptismus detur.

Ut annuatim concilium celebretur, ad quod singularum provinciarum legati dirigantur. Ut nec accusatus episcopus, nec accusator ejus, a communione suspendatur, nisi ad causam suam dicendam electorum iudicium die statuta occurrere noluerit. Ut episcopus non communicans nec in sua ecclesia communicet. Ut persona accusatoris, si culpabilis videtur, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas, non tamen ecclesiasticas, asserere voluerit.

XX. Ut accusatus presbyter, vel diaconus, discutiantur ab episcopo, adjunctis septem in presbyteri nomine, et tribus in diaconi nomine, quos ipsi petierunt. Reliquorum clericorum causas solus episcopus loci cognoscat et finiat.

XXI. Ut filii clericorum paganis, haereticis, vel schismaticis in matrimonio non jungantur.

XXII. Ut clerici in eos qui catholici non sunt, nihil per donationes rerum suarum conferant.

XXIII. Ut episcopi non transeant mare nisi consulto eorum primate.

XXIV. Ut nihil in ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum testatum^d.

XXV. Ut subdiaconi, diaconi, presbyteri, episcopi, ab uxoribus contineant: quod nisi fecerint, deponantur. Caeteros autem clericos ad hoc non cogi, nisi maturiori aetate.

^a Forte, spectent. HARD.

^b Locus mendosus.

^c Sub hoc numero XIX, continentur tituli quinque.

XXVI. Si quis episcopus res ecclesiae suae sine consilio finitimorum episcoporum vendiderit, deponatur.

XXVII. Ut presbyteri, vel diaconi in graviore culpa convicti, manus impositionem non suscipiant tanquam laici, ne rebaptizati clerici fiant.

XXVIII. Ut clerici qui ad transmarinos, non ad primates suos appellaverint, in communionem non recipiantur.

XXIX. Si quis clericus excommunicatus ante audientiam communicare praesumpserit, ipse in se damnationem protulit.

XXX. Ut accusatus vel accusator in loco unde est ille qui accusatus est, si metuit aliquam vim multitudinis, locum sibi eligat proximum.

XXXI. Ut clerici, si episcopis suis volentibus eos pro ecclesiarum necessitate ad maiorem honorem promovere, non obdierint, nec ibi in gradu suo ministrent unde recedere notuerunt.

XXXII. Ut clerici res ecclesiae, quas de rebus acquisierint (ecclesiasticis,) ecclesiae relinquunt.

XXXIII. Ut presbyteri rem ecclesiae suae non vendant, nec episcopus rem tituli matricis ecclesiae usurpet.

Et subscripserunt:

Aurelius episcopus huic schedae a nobis relectae subscripsi.

Faustinus episcopus ecclesiae Potentiae [Potentinae] provinciae Italiae Piceni, legatus Ecclesiae Romanae, huic schedae subscripsi.

Philippus et Asellus presbyteri Romanae Ecclesiae legati his gestis subscripsimus per nos relectis et directis.

Augustus [Augustinus] episcopus Hipponis Regni legatus concilii Numidiae huic chartulae pro me et eodem concilio subscripsi.

Et reliqui episcopi cccxiii diversarum provinciarum subscripserunt, qui in Carthaginensi concilio convenerunt.

Canones diversorum conciliorum Africae provinciae, numero cv.

I. Quod nihil de Hipponensi concilio primo sit emendandum.

II. Ut clerici filios suos a sua potestate non dimittant, nisi ea aetate qua ad ipsos propria peccata pertinent.

III. Ut clerici non ordinentur priusquam omnes suos fecerint catholicos.

IV. Ut nihil, nisi panis et vinum aqua mistum, in sacramentis offeratur.

V. Ne clerici, vel continentes, aut viduas vel virgines accedant, nisi jussu vel permissu episcoporum: nec tunc soli, sed coram probatis personis accedant.

VI. Ut primae sedis episcopus non vocetur priusquam distingui oportuit ut essent capita xxxvii.

HARD.

^d Locus mendosus.

- ceps sacerdotum, vel summus sacerdos, sed tantum **A** primæ sedis episcopus.
- VII. Ne clerici in tabernis edant vel bibant, nisi peregrinatio hoc cogat.
- VIII. Ut sacramenta altaris non nisi a jejuniis celebrentur.
- IX. Ut clerici in ecclesia non conviventur nisi necessitate.
- X. Ut episcopus pœnitentiam pœnitentibus imponat juxta differentiam peccatorum, nec presbyter reconciliet pœnitentes inconsulto episcopo, ut publice pœnitentibus manus ante absidam imponat.
- XI. Ne episcopus vel presbyter virgines sacras passim vagari permittat.
- XII. Ut infirmi obmutescentes baptizentur, si testimonium suæ voluntatis habuerint. Ut scenicis, et histrionibus, et aliis hujusmodi personis reconciliatio non negetur.
- XIII. Liccat legi passiones martyrum cum eorum anniversarii dies celebrantur.
- XIV. Ut ab apostolica sede inquiratur, si possint ordinari qui apud hæreticos in infantia sunt baptizati.
- XV. Ne fiant rebaptizationes, reordinationes, et translationes episcoporum. Ut episcopus alieni episcopatus invasor judiciaria auctoritate excludatur, si sacerdotalia monita contempserit.
- XVI. Ut episcopus non a paucioribus quam tribus ordinetur.
- XVII. Ut ordinandus episcopus, si ei contradicitur, non jam a tribus, sed a pluribus expurgatus ordinetur.
- XVIII. Ut de ecclesia Carthaginensi dies Paschæ Africanis ecclesiis nuntietur episcopis et discutiatur. Interlocutio Honorati, et Urbani episcoporum sit... Mauritanix le...
- XIX. Ut diœceses propriis episcopis carentes episcopus non accipiant, nisi ex consensu episcopi qui illas catenas non superbe retinuit. Nam si superbe retinuerit, et plebibus incubare affectans coepiscopos suos despexerit, non solum a retentis diœcesibus, sed a propria ecclesia auctoritate judiciaria propellendus est.
- XX. Ne quis episcopus alienum clericum sibi vendicat, nisi concedente ejus episcopo.
- XXI. Quod Carthaginensi episcopo liceat ex qualibet ecclesia ordinare præpositos, presbyteros, vel episcopos ad alias ecclesias.
- XXII. Ut episcopus nullam diœcesim sibi vendicat, nisi ad quam ordinatus est.
- XXIII. Quod parvuli a Donatistis baptizati, in catholica ad clerum ordinari possint.
- XXIV. Ut idolorum reliquiæ, vel templa destruantur.
- XXV. Petendum ab imperatore, ut statuatur, ne clerici de judicii sui cognatione [*Forte, cognitione*] cogantur in publico testimonium dicere.
- XXVI. Petendum ab imperatore ut paganorum comitia faciat auferri.
- XXVII. Petendum ab imperatore ut prohibeat spectacula theatrorum in diebus Dominicis et aliis sanctorum festis.
- XXVIII. Petendum ab imperatore ut interposita pœna damni pecuniæ statuatur, ne quis damnatum clericum defendat.
- XXIX. Petendum ab imperatore ne permittat histriones post conversionem ad pristinum ludum ab aliquo compelli.
- XXX. Petendum ab imperatore ut manumissiones in ecclesia celebrentur.
- XXXI. Ut Equirius damnatus quomodocumque expelleretur, ne statum ecclesiæ inquietaret.
- XXXII. Ut cum Donatistis levis ^a agatur, ut in mansuetudine correpti respiciant a laqueis diaboli.
- XXXIII. Ut judices sæculares communem matrem sanctam Ecclesiam in hoc adjuvent, in quo episcopi auctoritas contemnitur.
- XXXIV. Ut clerici Donatistarum in catholicam recipiantur cum ordine pro tempore et necessitate.
- XXXV. Ut ad Donatistas causa componendæ pacis legatio ^b... in continentes.
- XXXVI. Ut episcopi, presbyteri, diaconi deponantur, si vel cum uxoribus inveniantur.
- XXXVII. Ne episcopus diu absit a sua principali cathedra.
- XXXVIII. Ut infantes baptizentur. de quorum baptismo dubitatur.
- XXXIX. Ut dies Paschæ et concilii omnibus denuntietur.
- XL. Ne intercessor episcopus cathedram defuncti episcopi diu retineat, sed infra annum eidem cathedræ episcopum provideat.
- XLI. Ut defensores ecclesiarum ab imperatoribus postulentur.
- XLII. Ut episcopi ad concilium veniant, nisi aliqua gravi necessitate impediuntur.
- XLIII. Ut episcopus invasor alieni episcopatus damnetur, si vocatus ad synodum venire contempserit, aliusque ordinetur.
- XLIV. Quod dissidentes populi impedire non debeant, quin episcopus eis...
- XLV. Ut clericus, si post excommunicationem suam infra annum causam suam purgare contempserit, penitus deinceps non audiatur.
- XLVI. Si quis episcopus de alio monasterio susceptum suæ ecclesiæ præpositum, vel clericum ordinaverit, excommunicetur, nec ille clericus, vel præpositus perseveret.
- XLVII. Si quis episcopus hæreses hæreticos vel paganos ecclesiæ prætulerit, vel post mortem anathematizetur, nec nomen ejus inter Dei sacerdotes recitetur.
- XLVIII. Ut altaria ab episcopis evertantur, ubi

^a Lege, *lenius*. HARD.

^b Lege, *legatio dirigitur*. Deinde in titulo sequente XXXVI : *in incontinentes*. HARD.

nullius sancti corpus, aut reliquie condite pro-
bantur.

XLIX. Ut ab episcopo Carthaginensi, cum opus fuerit, omnium episcoporum nomina dicentur, subscribantur litteris in concilio dictatis.

In manuscripto codice desunt numeri, a XLIX usque ad LX.

LX. Ut episcopi qui posterius ordinati sunt, prioribus se non audeant anteferre.

LXI. Ne accusato episcopo episcopatus adimatur, priusquam causa ejus definiatur.

LXII. Ut deposito episcopo libere successor requiratur.

LXIII. Ut episcopi qui ordinantur ab ordinatoribus suis, epistolas accipiant quæ diem et consulem præferant, ne deinceps de posterioribus, vel anterioribus altercatio fiat.

LXIV. Ut quicumque in ecclesia vel semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

LXV. Ut Donatistæ in singulis civitatibus ab episcopis conveniantur utrinque.

LXVI. Ne [*Forte*, ut] quæstio quæ Donatistas et catholicos ab invicem separavit pacifice tractetur.

LXVII. Ut Donatistæ, qui, pacifica præmonitione contempta, catholicos infestare non cessant, militari auxilio submoveantur, sicut et apostolos factiosorum conspirationem submovit.

LXVIII. Ne episcopi ad transmarina facile profisciscantur, si accipiant...

LXIX. Ut universale concilium non fiat nisi pro necessitate communium causarum; ut causæ, quæ communes non sunt, in suis provinciis judicentur.

LXX. Si provocatum fuerit, eligat qui provocatur contra eum qui provocat iudices, a quibus deinceps provocare non licet.

LXXI. Ut ab imperatore postuletur advocatorum defensio pro causis Ecclesiæ.

LXXII. Ut plebes quæ episcopum nunquam habuerunt, non accipiant episcopum nisi destinatum ex plenario concilio provinciarum et primatis consensu episcopi ad cujus diocæsim pertinuit.

LXXIII. Ut plebes a Donatistis conversæ etiam inconsulto concilii episcopum erant [*Forte*, creent].

LXXIV. Quod vocati ad synodum, si venire contempserint, damnari possint ut contumaces.

LXXV. Placuit ut Romana et Alexandrina ecclesia invicem pacificentur.

LXXVI. Ut desertores uxorum, vel desertrices maritorum aut ita permaneant, aut sibi reconcilientur juxta evangelicam et apostolicam doctrinam.

LXXVII. Ut illæ tantum preces, præfationes, commendationes, vel manus impositiones ab omnibus celebrentur, quas probaverit concilium.

LXXVIII. Ut qui publicorum judiciorum cognitionem ab imperatore postulaverit, honore privetur. Nil autem obsit, si quis episcopale iudicium ab imperatore petierit.

LXXIX. Si clericus excommunicatus in Africa

* Locus mendosus.

communicaverit apud transmarinos, a clero deiciatur.

LXXX. Ut pergentes ad comitatum, causam suam vel Carthaginensi vel Romano pontifici insinuent.

LXXXI. Ut unus episcopus non sibi vindicet cognitionem ab Honorio et Theodosio imperatoribus contra Pelagium, Cælestium.

Octo capita quæ sequuntur in Carthaginensi concilio sub anathemate statuta sunt.

LXXXII. Quod Adam non necessitate natura, sed pro peccati merito moretetur.

LXXXIII. Quod parvuli in remissionem peccatorum baptizentur.

LXXXIV. Quod gratia Dei non solum tribuit remissionem peccatorum, sed etiam præstat adiutorium ne peccetur.

LXXXV. Quod gratia Christi non solum scientiam tribuit quid agamus, sed etiam dilectionem nobis inspirat, ut quod scimus implere valeamus.

LXXXVI. Quod sine gratia Dei nihil boni implere possimus.

LXXXVII. Quod sancti cum sancto Joanne non solum pro humilitate, sed etiam pro veritate...

LXXXVIII. Quod in oratione Dominica sancti pro se dicant, *Dimitte nobis debita nostra.*

LXXXIX. Quod veraciter dicatur a sanctis, *Dimitte nobis debita nostra.*

XC. Ut catholici et Donatistæ in una diocæsi manentes, si adversus [*Forte*, et ad diversas] cathedras pertinentes post conversionem Donatarum, ad illam cathedram simul pertinent, ad quam catholici jam ante pertinebant.

XCI. Ut catholici episcopi et ex Donatistis conversi, diocæses illas æqualiter dividant, in quibus tam Donatistæ quam catholici jam ante commiserant.

XCII. Ut nullus episcopus diocæsim repetat, quam alius episcopus ab hæresi liberans jam triennio absque lite possederat.

XCIII. Ne episcopi plebes, quas ad se pertinere putant, inconsultis episcopis a quibus detinentur, irruant.

XCIV. Si episcopus sex menses, post admonitionem memor a episcoporum, neglexerit catholicas efficere plebes ad suam cathedram pertinentes, quamlibet eos obtineat, qui illas ab hæresi liberaverit.

XCV. Ut episcopus a iudicibus communiter electis provocasse detectus, contumaciter eis nolens obtemperare, excommunicetur a primatu usque illis obtulerit.

XCVI. Ut episcopus suam diocæsim ab hæresi liberare nolens et negligens, excommunicetur.

XCVII. Ut episcopi Donatistas sibi communicasse mentiti deponantur.

XCVIII. Ut clerici non ad Africana concilia, sed ad transmarina provocantes ab Africanis in commu-

nionem non recipiantur, (nisi) necessitas [*Forte*, ad A hoc] ... coegerit.

XCIX. Quod virgines etiam ante xxv annos velari possint, si... aliqua jam non admittant.

C. Ut ex singulis provinciis terni iudices seligantur, ne diutius in concilio omnes episcopi teneantur.

CI. Quod excommunicati ad accusationem non sunt admittendi.

CII. Ut nullus servus, vel libertus, vel infamis, vel hæreticus, vel paganus, vel Judæus, vel illi quos publicæ leges non admittunt, ad accusationem admittantur: quibus tam omnibus in propriis causis licentia accusandi non negatur.

CIII. Ut accusatores clericis plurima crimina obijcientes, si hoc quod primum obijecerint probare non valuerint, ad reliqua ut ad testimonium non admittantur: Qui nec accusare permittuntur vel illi quos accusator de domo sua produxerit.

CIV. Nullus ad testimonium exhibeatur intra sextum annum ætatis suæ.

CV. Ut si episcopus aliquem sibi soli crimen confessum fuisse dixerit; ille a negaverit, non indignetur episcopus, si sibi soli non creditur.

Ut quandiu episcopus aliquem sibi soli crimen confessum pro excommunicato vitaverit, tandiu eidem episcopo ab aliis non communicetur episcopis. Et hoc ideo episcopus caveat, ne in quemquam dicat, quod aliis documentis probare nequeat.

Et subscripserunt:

^a Forte, et ille. HARD.

Aurelius episcopus his gestis statutorum apud nos habitis subscripsi.

Augustinus [*Faustinus*] episcopus ecclesiæ Potentiæ provinciæ Italiæ Piceni legatus Ecclesiæ Romanæ his gestis subscripsi.

Philippus et Asellus presbyteri, Romanæ Ecclesiæ legati, his gestis subscripsimus, quæ per nos Romanæ, directa sunt.

Augustinus episcopus Hipponensis, legatus provinciæ Numidiæ, his gestis subscripsi.

Item et reliqui ccc episcopi subscripserunt.

Quod prædicta synodus Africana ccvii episcoporum per Faustinum episcopum, et Philippum et Asellum presbyteros ejusdem concilii statuta Bonifacio papæ confirmanda direxerit, et quod per eundem papam sibi exemplaria Nicæni concilii ex orientalibus episcopis mutuari petierit.

Quod sanctus Cyrillus patriarcha Alexandrinus episcopis Africanæ synodi authentica Nicæni concilii exemplaria direxerit.

Quod et Atticus Constantinopolitanus episcopus Africanis episcopis authentica Nicæni concilii exemplaria direxerit.

Quod exemplaria Nicæni concilii post consulatum Honorii et Theodosii Augustorum vi Kalendas Decembris ad Bonifacium papam sub xx capitibus pervenerint, sicut per omnia in superioribus sunt.

Quod Africanum concilium missis litteris Cælestini papam rogaverit, ut excommunicatos ex Africa fugientes nullatenus in communionem susciperet.

ADRIANI PAPÆ CAPITULA

Quæ ex Græcis et Latinis canonibus, et synodis Romanis, atque decretis præsulum ac principum Romanorum sparsim collecta sunt, et Ingilramno Mediomaticæ urbis episcopo Romæ a beato Adriano papa tradita, sub die xiii Kalendas Octobres, indictione 9, quando pro sui negotii causa agebatur.

DE SEQUENTIBUS CAPITULIS J. SIRMONDI MONITUM.

Qui sequuntur Adriani papæ canones et decreta, seu sententiæ (nam et his quoque nominibus appellari solent), in postrema editione, quæ Antonii Augustini notis illustrata est, ita distinctæ atque distributæ sunt ut lxxii capitulis comprehendantur. Cæterum octoginta numero fuisse constat. Hoc enim et priores editiones titulo suo testantur, et Gratianus aliique canonum collectores, cum horum canonum

testimonio utuntur, eundem numerum agnoscunt. Quare quoniam in exemplaribus quoque nostris confusi et sine numerorum notis erant, pristinum numerum, id est octogonarium, ex conjectura reddidimus. Singulis etiam canonibus singula regum nostrorum capitula quæ his Adriani sententiis respondent, apponenda curavimus.

I.

Quod qui episcopum accusat, Dei ordinationem accusat.

(*Capitular. lib. vi, c. 280. — 6, quæst. 1, Sacerdotes.*) Dei ordinationem accusat, in qua constituuntur, qui episcopos accusat vel condemnat, dum minus spiritalia quam terrena sectantur. Unde Propheta ait: *Notite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari (I Paral. xvi).*

II.

Qui negotium habet cum episcopo prius ad illum privatim recurral.

(*Lib. vi, cap. 287.*) Placuit ut quæcumque persona

contra episcopum, vel actores ecclesiæ, se proprium crediderit habere negotium, prius ad eum recurral charitatis studio; ut familiari colloquio commotus, ea sanare debeat quæ in querimoniam deducuntur. Quam rem si differre [deferre] voluerit, sententiam suscipiat excommunicationis.

III.

De primatu sedis apostolicæ et de legitima episcopi vocatione.

(*Addit. iv, cap. 42.*) Nullus episcopus, nisi canonice vocatus, et in legitima synodo suo tempore